

דף הנחיה שבוע 10

דף סא ע"ב 'לא יקל אדם את ראשו' - דף סיג ע"א למעלה 'רקיקה ומנעל שרי'

בדף סב ע"א ישנן סוגיות הנהגת בית הכסא, שחלקכם למד לפני שבועיים. מי שלמד סוגיות אלו מוזמן לדלג עליהן. האחרים מוזמנים למצוא את ההרחבות הרלוונטיות בדף ההנחיה של שבוע 8.

המשנה

- כיצד מתקשרת פיסקה זו של המשנה [לא יקל אדם... לא יכנס אדם... ורקיקה מקל וחומר] להלכות שלפניה ולאחריה ולמסכת בכלל?
- שימו לב לקשר הלשוני בין משנה זו ובין משנה א' של פרק ה' [בבבלי: ל ע"ב] ומשניות ה-ו של פרק ד' [בבבלי: כח ע"ב].
- מדוע דוקא 'שער המזרח'? ראו בפירושו של הרמב"ם.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ברכות פרק ט

קלות ראש, היפך כובד ראש שקדם, וענינו שלא ישתקע בשעשוע ושחוק זמיר. ושער המזרח, ר"ל השער המזרחי משערי העזרה, והוא הידוע שער ניקנור. וקדש הקדשים במערב העזרה מול אותו השער. וביאור מכוון, מקביל. ומקלו, מטהו. ואפונדתו, בגד שאדם לובשו על בשרו להזיע בו שלא יתלכלכו בגדיו העליונים בזיעה, ואין דרך שום אדם לצאת בו לבדו אלא עד שילבש עליו בגד אחר. ובאור קפנדריא, שיעשהו מעבר לקרב הדרך, כגון שיכנס בפתח זה ויצא בפתח אחר שכנגדו כדי שייגע לאיזה מקום, לפי שאסור להכנס לכתחלה לאותו ההר הנכבד אלא לאיזה ענין מעניני העבודה. ואמרו ורקיקה מקל וחומר, ביאורו שתיאסר הרקיקה באותו ההר בדרך קל וחומר, ומה אם מנעל שעשוי להגנה שהוא מגן על הרגל אסור להכנס בו לאותו ההר, קל וחומר שתיאסר הרקיקה שהיא דבר מגועל.

סוגיית סא ע"ב [לא יקל אדם... עד סוף העמוד]

- עמדו על המגמות השונות בסוגיה זו ביחס להקלת ראש כנגד המקדש, בריחוק זמן ומקום. אלו עמדות שונות עולות בגמרא לגבי קדושת הר הבית כשאינן מקדש?
- השוו את עמדות הרמב"ם (בספר המצוות ובמשנה תורה) ור' אליעזר ממיץ, בעל ספר יראים:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה כא

והמצוה הכ"א היא שצונו לירא מן הבית הזה הרמוז אליו מאד מאד עד שנשים בנפשנו משא הפחד והיראה וזה הוא מוראת מקדש והוא אמרו יתעלה (קדושים יט וס"פ בהר) ומקדשי תיראו. וגדר זאת היראה כמו שזכרו בספרא (קדושים פ"ז ה"ט) אי זהו מורא לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשהו קפנדריא ורקיקה מקל וחומר. וכבר התבאר במקומות מן התלמוד (יומא כה א, סט ב סוטה מ ב ובתוס' וש"נ) שאינו מותר כלל לשבת בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. וזה כלו לאמרו יתעלה ומקדשי תיראו. וזה חובה תמיד ואפילו בזמננו זה שהוא חרב בעונותינו שרבו. ולשון ספרא (שם ה"ח) אין לי אלא בזמן שבת המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם. ושם (ה"ז) נאמר גם כן לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד על המקדש:

משנה תורה לרמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ז, הלכה ח

בזמן שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו מן הצופים שהוא חוץ לירושלים ולפנים, והוא שיהיה רואה את המקדש, ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש.

ספר יראים סימן תט [דפוס ישן - שחד]

מורא מקדש. ויראת מאלהיך צוה בהכנס אדם למקדש או בבית הכנסת או לבית המדרש שינהג בהם מורא וכיבוד דכתיב בפרשת בהר סיני את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו לא ממקדשי אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש פי' מן הב"ה ומצינו בית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש דתניא בת"כ והשימותי את מקדשיכם מקדש מקדשי מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות... והמורא מה הוא אינו מפורש במקרא ופירושו חכמים כל אחד לפי סברתו לפי חומר קדושתו. מורא במקדש תנן ברכות פ' הרואה [נ"ד א'] לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קודש הקדשים ואמר רב [ס"א ב'] לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה... ובמקום שאין שם גדר ובזמן שאין שכינה שורה ותניא נמי אמר ר' יוסי לא אמרו אלא ברואה ר' יהודה אומר בזמן שביהמ"ק קיים אסור בזמן שאין ביהמ"ק קיים מותר ור"ע אוסר בכל מקום ואין הלכה כר"ע אלא כר' יהודה קיי"ל דקאי ר' יוחנן כוותיה...

- גם בימינו עולה שאלת קדושת בית המקדש בזמן הזה ומשפיעה על ההלכה (והפוליטיקה). ראו למשל את תשובת הציץ אליעזר (ר"א וולדינברג):

שר"ת ציץ אליעזר חלק י סימן ה

בענין הקרבת קרבנות בזה"ז ואיסור הכניסה להר הבית ובנין בית המקדש ומצות דרישה. ב"ה, כ' אלול תשכ"ז. ירושלים עיה"ק תובב"א...

ולמען לא יחסר המזג אוסיף להזכיר בזה ממה שנזכרתי כעת ממה שראיתי זה זמן רב בפ"י תפארת יעקב על המשניות בסדר קדשים בחומר בקודש פ"ה סי' ב', דכותב שם להביא רא"י לשיטת הרמב"ם שקדושת המקדש לא בטלה מדקדוק הגמ' בברכות ד' ס"ב ע"ב דאיתא: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע בן לוי כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו וכו'. ומזה שנקטה הגמ' בלשון כל הרוקק ולא נקטה גם מדין הנכנס במקלו ואפונדתו בזה"ז, מדייק דהוא זה, מפני שקדושת המקדש לא בטלה ומכיון שכלנו טמאי מתים אסור ליכנס בכל ההר משום ספק שאין אנו יודעין עד היכן מותר ליכנס, משו"ה נקטה ריקה דמשכחת לה מרחוק עיי"ש, ואגב למדנו מדבריו אלה של התפארת יעקב ראייה למה שהעלנו (לעיל בסי' א' פ"ט שם) שלא נוכל לדעת כעת מכמה בחינות גדרי המקומות בדיוק ולכן יש לאסור מליכנס בכל השטח של הר הבית, דהרי גם התפא"י כותב נמי בכזאת בפשיטות דמכיון שכלנו טמאי מתים אסור ליכנס בכל ההר משום ספק שאין אנו יודעין עד היכן מותר ליכנס.

- למעוניינים להרחיב – ראו מאמרו של הרב י"צ רימון – 'הלכות עלייה להר הבית'.

סוגיות סב ע"ב – סג ע"א [לא יכנס אדם להר הבית במקלו... ריקה ומנעל שרי']

- 'קפנדריא' - ראו את הסברו של שטיינזלץ למילה זו. מה ההבדל הלשוני בין שני הפירושים המוצעים בבבלי? האם יש כאן הבדל עקרוני ביחס למילים לועזיות במשנה?
- מימרות רב נחמן, רבי אבהו ור' חלבו- לאיזו זירה מועתקת ההלכה שבמשנה? מה המכנה המשותף למימרות?
- אלו הלכות נלמדות מהמקדש לבית הכנסת ואלו לא? מדוע?
- לפי רבא בסוף הסוגיה, מהו הדגם המכונן עבור בית הכנסת? מדוע אין בית המקדש נכנס תחת דגם זה? מה ניתן ללמוד מכך על תפיסת רבא את המקדש ואת בית הכנסת?

איסור הכניסה למקדש במנעל – האם איסור זה הוא משום בזיון? השוו לשמות פרק ג', ובמיוחד פס' ה'; יהושע פרק ה', ובמיוחד פס' טו.

ולעומת זאת: חליצת הסנדל ע"י הכהנים העולים לדוכן היא מתקנות רבן יוחנן בן זכאי אחרי החורבן ונחשבת כזכר למקדש (ראו בבלי ראש השנה דף לא ע"ב), אך הנימוק איננו כבוד המקדש/בית הכנסת אלא דווקא כבוד הכהנים:

בבלי סוטה דף מ ע"א

אמר ר' יצחק: לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה ... רבנן אמרי, מהכא: דאין הכהנים רשאין לעלות בסנדליהן לדוכן, וזהו אחת מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי; מאי טעמא? לאו משום כבוד צבור. אמר רב אשי: לא, התם שמא נפסקה לו רצועה בסנדלו והדר אזיל למיקטריה, ואמרי: בן גרושה או בן חלוצה הוא (=שמא נקרעה לו רצועה בסנדלו וילך לקשור אותה, ויאמרו עליו שהוא פסול לכהונה).

- על הקשר ההלכתי-רעיוני בין בית המקדש ובית הכנסת ראו בבלי מגילה כט ע"א: 'ואהי להם למקדש מעט [בארצות אשר באו שם] (יחזקאל יא, טז) - אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. ורבי אלעזר אמר: זה בית רבינו שבבבל. דרש רבא: מאי דכתיב 'ה' מעון אתה היית לנו' (תהלים צ, א) - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

- עד כמה מהווה בית המקדש יסוד להלכות בית הכנסת ולתפיסתו? **רמב"ם, משנה תורה, הלכות תפילה ונשיאת כפיים, פרק יא הלכה י:** מי שנכנס להתפלל או לקרות מותר לו לצאת בפתח שכנגדו כדי לקרב את הדרך, ומותר לאדם ליכנס לבית הכנסת במקלו במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו, ואם היה צריך לרוק, ירוק בבית הכנסת.

ראב"ה ח"א - מסכת ברכות סימן יב

וקודשא בריך הוא מצוי בבית הכנסת, [וכן הרגיל לבוא לבית הכנסת] ויום א' לא בא הקב"ה שואל אחריו. וכשלא מצא עשרה מיד כועס שנא' מדוע באתי ואין איש [ישעיהו ג' ב'], ולכך תיקנו חכמים עשרה בטלנים בעיר ומתפרנסים מן בני העיר. ובפ' שלשה שאכלו גרסי' אמר ר' יהושע בן לוי לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שימנה מעשרה ראשונים שאפי' מאה באים אחריו נוטל הוא שכר כולם ובעזרו וכשמת אומרים עליו הי חסיד הי עניו. שכר כנגד כולם. וכל הקובע מקום לתפלה אלהי [אברהם] יהיה בעזרו וכשמת אומרים עליו הי חסיד הי עניו. ירושלמי פרק אין עומדין רב הונא אמר כל מי שאינו נכנס לבית הכנסת בעולם הזה אינו נכנס לבית הכנסת לעולם הבא שנ' סביב רשעים יתהלכון כרום זלות לבני אדם [תהלים י"ב ט'], דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזים [בהם] וזהו בית הכנסת שהוא מעין בית המקדש ואהי להם למקדש מעט בגוים [יחזקאל י"א ט"ז], ובית המקדש מכוון כנגד כסא הכבוד שנא' כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו [ירמיהו י"ז ב].

ספר המנהיג הלכות חנוכה עמוד תקלא

ויראה לי דאין חיובא בבית הכנסת להדליק נר שלחנוכה כ"א בבית שאדם דר בו מדאמ' כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ובית הכנסת פטור ממזוזה, כדאמ' בפ"ק דיומ' [י"א ע"ב], אלא אם כן יש שם בית דירה (לדור) [לחזן] (בבית הכנסת, אלא נהגו כך על זה שהנס בא במקדש בית עולמי' ועושים כמו כן במקדש מעט בגולה לפרסם הנס לפי שכולם מתקבצים שם. אב"ן).

ספר מהר"ל (מנהגים) הלכות שמחות

[יד] אמר מהר"י סג"ל שאין דרך בני אושטרייך שהציבור מלויין האבל לביתו בשבת שבז' הימים, ויפה מנהג בני ריינוס שנוהגים כך ע"פ מהר"ם דדרך נחמה הוא. אך גם בני אושטרייך יושבים עמו בחצר בה"כ כמו שעושים ג"כ בני ריינוס. ואמר ששמע מרבו מהר"ש כשנפרד אז מן האבל היה אומר, מי ששיכן שמו בבית הזה הוא ינחמך. ושאלו מה שיכן שמו שייך בבה"כ שלנו, דהא דאיכא במדרש לומר כן היינו בבית המקדש שהיו שם ב' פתחים

הא' לחתן וא' לאבל. והשיב לו דבית הכנסת מקדש מעט. ולא נהירא אליו דמיום שחרב בית המקדש לא שורה שכינה במקום אחר דכת' (דברים לג, יב) חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן. ואני המלקט בתר לקוטים שאלתי לאמ"ץ מהר"י סג"ל ואנו היכי נימא, ואמר ששמע מאביו שאמר השם ינחמך עם שאר אבילי ציון, ותו לא.

- להרחבה באשר להשפעת הלכות בית המקדש על בית הכנסת, עיינו במאמרו של י"מ תא-שמע, "מקדש מעט" – הסמל והמשמעות", בתוך: כנסת עזרא, בעריכת ש' אליצור ואחרים, ירושלים, תשנ"ה, עמ' 351-364.
- האם הנורמות שבמשנה ובגמרא מוחלטות? עיינו תשובתו המעניינת של הרשב"ש (ר' שלמה בן שמעון דוראן, אלג'ר, המאה ה-15) – מובא כנספח.

נספח לדף 10.

ש"ת הרשב"ש סימן רפה

בגאיה, לדיין ר' עמרם יצ"ו בן החכם ר' בנימין נ"ן בן עמאר.
שאלת. קהל שרצו להסכים שלא יכנס אדם לבית הכנסת במנעלים מחמת חרפת שמחרפים אותם הישמעאלים, ועוד שבעיר ההיא בעצמה יש בית הכנסת אחר ואין נכנסים בו במנעלים, וקמו קצת יחידים וערערו בדבר ואמרו שהרמב"ם ז"ל הוא מתיר ליכנס לבית הכנסת במנעלים, ורציתם לעמוד על דעתי בזה. תשובה. דבר ידוע הוא שבית הכנסת ראוי לפארו ולרוממו ולכבדו, ולהרחיק ממנו כל מיני בזיון. אמנם הכבוד הוא כל דבר אשר הוא נחשב אצל בני אדם כבוד, אם בבנינו שצריך להיות גבוה מכל הבתים אם אפשר, וכמו שאמרו בפ"ק דשבת והביאו הרי"א ז"ל בהלכותיו שם, ויצא לנו זה מפסוק ולרומם את בית אלהינו, אם מצד הדלקת בו נרות כפי המנהג, ועל פי המדרש על כן באורים כבדו י"י ות"י בפנסיא יקרו י"י, ופנסיא הם נרות, ולהרחיק מהם כל מיני בזיון מצד השתמשות בהם מה שהוא דרך בזיון, כמו שאמרו בפרק בני העיר בתי כנסיות אין אוכלים בהם ואין שותין בהם ואין נכנסין בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפי הגשמים ואין עושין אותם קפנדריא, ועניינים אחרים הרבה שם במשנה ובגמרא ובהלכות הרי"א ז"ל.

והכבוד והבזיון האמתי הוא כפי מחשבת בני אדם וכפי המקומות, כי הכבוד והבזיון האמתי הוא כבוד הנפש ובזיון הנפש. אבל יש כבוד מדומה ובזיון מדומה, כי אם ילבש אדם בגדים נאים הוא בעיני בני האדם נחשב לכבוד ואם ילבש בגדים מטולאים הוא נחשב בעיניהם לבזיון, אע"פ שבעצם הנפש שהיא צורת האדם אין כבוד בלבושו בגדי רקמות או בוז בלבושו בגדים צואים, אבל הוא כבוד או בוז אצל בני האדם בלבד, ומפני כך היה קורא ר' יוחנן למלבושיו מכבודותיו, ואמרו במאתי שמאי דלאו במאתי תותבי, כלומר בעירי כבודי הוא שמי שלא בעירי כבודי הוא לבושי. ודרשו על לקדוש י"י מכובד זה יום הכפורים שאין בו לא אכילה ולא שתיה כבדהו בכסות נקיה. וצוו לשנות בגדים בשבת, ואמרינן בגדים שבשל בהם קדרה לרבו אל ימזוג בהם כוס לרבו, כאשר האריכו בגמרא בכל זה בפרק כל כתבי ובפרק ואלו קשרים, וחשבו בזיון לתלמיד חכם ללכת בסנדלין שיש בהם טלאי משום שהוא בזיון תורה בעיני ההמון כדאיתא (התם) בפרק כיצד מברכין. וכן תלמיד חכם שנמצא רבב בבגדו כדאיתא בגמרא שבת, אע"פ שאין תוספת בעצם נפש האדם כשילבש בגדים נאים ולא חסרון בלבושו בגדים מטולאים אלא כפי מחשבת האדם. ויש בגדים שאם ילבש אותם אדם במקום אחד הם תפארת ואם ילבשם במקום אחר הם גנאי, והכל כפי המקומות וכפי האדם, והקש על זה.

ולפיכך דברים שאנו חושבים אותם גנאי ובזיון לאדם לא נעשה לפני הקב"ה ולא במקומות המקודשין. ובפרק כיצד צולין אמרו על צליית הפסח שהכתוב מיעט שלא לצלות בשלהבת בלא גחלת, ושאלו שם שלהבת בלא גחלת היכי דמי דמשכחת לה והשיבו כגון שמשח הכלי בשמן ודלק בו האש, והקשו על זה והלא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן, אם כן כל מה שאנו חושבים אותו לבזיון ראוי להתרחק מלעשותו לפני הקב"ה, וכן הדין שלא לעשותו במקומות המכובדים. והטעם בבית הכנסת שכל מה שאנו מדמין שהוא בזיון ראוי לרחקו, וכל מה שהוא כבוד ראוי לעשותו. ובפרק בתרא דברכות שנינו ולא יכנס אדם להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שברגליו ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מק"ו. ופירשו בגמרא ק"ו ממנעל ומה מנעל שהוא דרך כבוד אסור רקיקה שהיא דרך בזיון לא כ"ש, ר' יוסי בר חנינא אומר אינו צריך הרי הוא אומר כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק מה שאינו מאוס אסור חשבינן ליה בזיון רקיקה שהיא מאוסה לא כל שכן, ועוד קל וחומר לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני מלך המלכים הקב"ה על אחת כמה וכמה. אלמא משמע שכל דבר שהוא בזיון לפני בשר ודם חשבינן ליה בזיון לפני הקב"ה ואין ראוי לעשותו.

והנה בארצות הנוצרים שאין אצלם בזיון כשנכנס אדם ואפילו לפני מלכם במנעל, אם נכנס כן בבית הכנסת שבעירם אינו בזיון. ובארצות אלו שהוא בזיון ליכנס לפני גדוליהם וכ"ש לפני מלכם במנעל, אסור ליכנס בעירם לבית הכנסת במנעל משום ק"ו ומה לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה על אחת כמה וכמה. ובמה שכבר ביארתי שאין הכבוד והבזיון אלא כפי מחשבת האדם, ומה שרואין אותו כבוד ראוי לכבד בו בית הכנסת ומה שחושבין אותו שהוא בזיון אסור לעשותו, שהרי אסור להפשיל חבלים בבית הכנסת ואע"פ שהוא חרב

כדאיתא בפרק בני העיר והביאו על זה מקרא דוהשמותי את מקדשיכם אע"פ שהן שוממין בקדושתן הן עומדין, אלמא שבית הכנסת אע"פ שאינו מקדש ממש מ"מ קדושה יש בו, ואמרו שם ואהי למקדש מעט אלו בתי כנסיות שבבבל. ובתורת כהנים תניא והשמותי את מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות. ואע"ג דאמר רבא התם רקיקה בבית הכנסת שריא מ"ט ממנעל מה ממנעל מותר אף רקיקה מותרת, דמשמע דמנעל מותר אע"ג דקפנדריא אסור, הא קאמר רבה התם כביתו מה ביתו קפנדריא קפיד איניש רקיקה ומנעל לא קפיד אף בית הכנסת קפנדריא אסורה רקיקה ומנעל שרי. אלמא משמע דבקפידה תליא מלתא וכל שחושבין אותו שהוא בזיון אסור. א"כ בארצות הנוצרים שעולים עד המטה בסנדלים מותר ליכנס בבית הכנסת שבעירם בסנדלים, אבל בארצות אלו שמקפידין ליכנס בביתם בסנדלים אסור ליכנס בבית הכנסת בסנדלים. ואין הדבר תלוי במה שעושה האדם בביתו, אלא במה שמקפידין בני האדם, שאם הוא מזוהם בביתו ונכנס בסנדליו, אין ראוי לזהם בית אלהינו. ועוד לא יהיה אלא בית השותפין, כיון שהאחד מקפיד לא היה האחר נכנס בסנדליו. על כן טוב הדבר אשר רצו לעשות להסיר חרפת האומה אשר חרפנו. והנה הדבר הזה א"א מורינן הרב זלה"ה עמד ותקנו בכאן, ותקנה זו ראויה היא לכל בעל נפש.

ואם הראשונים לא התקינוה אינה טענה וראיה שהדבר מותר, שמקום הניחו לאחרונים להתגדר בו. וכמה דברים היו ראויים לגדור ולא גדרום הראשונים ובאו האחרונים וגדרום, וכל המשנה והתלמוד מלאים מזה, וכ"ש האחרונים אלו, שאם אשר היו לפנייהם לא תקנו ולא גדרו דבר ולא אסרוהו ובאו האחרונים שאחריהם ומצאו מקום לגדור ולתקן, אין לומר שכיון שאשר היו לפנייהם לא אמרו דבר שראוי לאחרונים לשתוק, וצא ולמד שכמה ראשונים אמרו כמה דברים בפסקי הלכות ובאו האחרונים וסתרו דבריהם, וזה במשנה ובגמרא ובחיבורין מן אז ועד עתה.

ואע"פ שהרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות תפלה כתב שמותר ליכנס בבית הכנסת במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ואם צריך לרוק רוקק, הרי כתב בפ"ה מההלכות הנזכרות ולא יעמוד בתפלה באפונדתו ומגולה הראש ולא ברגלים מגולות אם דרך אנשי המקום שלא לעמוד לפני גדולים אלא בבתי הרגלים ע"כ, הרי שאפילו בתפלה תלה הדבר כפי המקום ומה שהוא כבוד באותו מקום לעמוד בו לפני גדולים עומד בתפלה ומה שאינו כבוד לעמוד בו לפני גדולים אינו עומד בתפלה. א"כ בארץ אדום שאין דרך לעמוד לפני גדולים אלא בבתי הרגלים אסור לעמוד בתפלה ברגלים מגולות, ובארץ ישמעאל שדרכם לעמוד לפני גדולים ברגלים מגולות מותר, אלמא שהדין משתנה בזה כפי מנהג המקומות במה שחושבים אותו גנאי או במה שחושבים אותו כבוד. אף אנו לומר מה שאינו בזיון בו לפני גדולים נכנסין בו לבית הכנסת, ומה שהוא בזיון ליכנס בו לפני גדולים אסור ליכנס בו לבית הכנסת כפי המקומות ומנהגותיהם. וזה ברור הרבה, ולא הייתי צריך להביא עליו ראייה, שאין אפשר שבבית ישמעאלי אחד פחות שבפחותים לא יוכל אדם ליכנס במנעל ובבית אלהים יכנס, איזהו כבודו ואיזהו מוראו. ואפילו לא היה בדבר איסור היה ראוי לעשות תקנה בדבר משום חרפת האומה, כ"ש שהדבר הזה אסור מהטעמים שכתבתי. וכיון שיש בית הכנסת אחר ואין נכנסים בו בסנדלים, הדבר יותר גדול שמנהג המקום הוא שלא ליכנס בסנדלים.

ואף ברקיקה אמרו בירושלמי הביאו בעל סמ"ג שאם רקק יקנח מיד, משמע כמו ביתו שהוא רוקק ומקנח, אלמא הכל תלוי בקפידה כפי מנהג המקום. וכתבו הראב"ד ז"ל והרשב"א ז"ל שמפני הרקיקה נהגו לתת גמי ומחצלאות בבית הכנסת והגמי שואב הרוק. וגם המחצלאות הם כדי שיוכל לקנחו כמו שאמרו בירושלמי, שאם לא היה שם מחצלאות אינו יכול לקנחו בשבת משום אשוויי גומות, שאע"פ שאמרו רוק דורסו לפי תומו, כבר כתבו המחברים ז"ל דוקא דורס לפי תומו אבל לקנחו ברגל לא משום אשוויי גומות, וכשהוא על גבי מחצלת יכול לקנחו שאין אשוויי גומות במחצלת שאין בה דין בנין שאין דרך בנין בה. א"כ אף הרקיקה שהיא מותרת כל שיכולין להתנצל עושין, וכן הדין נמי בסנדל כל שיכולין להתנצל מתנצלים, והכל כפי מנהג המקומות אם המנהג לעמוד בהם לפני גדולים או שלא לעמוד. והלשון שאמרו בירושלמי כך הוא, אמר ר' יוחנן אם נזדמן לו רוק בבית הכנסת כאלו רוקק בבת עינו ר' יונה רייק ושייף ופי' (רש"י) ז"ל שייף ברגליו. וכיון שיש ברקיקה קפידה כפי הירושלמי במקצת מקומות, א"כ אף במנעל יש קפידה שהרי רקיקה ממנעל למדוה מק"ו, ונאמר שאם ברקיקה הקלה יש הקפדה במנעל החמור לא כ"ש, זהו הנ"ל בזה.

